

اخلاق نبوی

آشنایی با سیره اخلاقی پیامبر اعظم ﷺ

جواد محدثی

شناسنامه کتاب

کتاب: ... افلاق نبوی (آشنایی با سیره افلاقی پیامبر اعظم ﷺ)	
تألیف: ...	مواد ممکتی
حروفچینی، صفحه آرایی: ...	انتشارات جامعه الزمراء علیهم السلام
چاپ و صحافی: ...	چاپ قدس
تاریخ چاپ: ...	بهار ۱۳۸۵
ناشر: ...	انتشارات جامعه الزمراء علیهم السلام
تیراژ: ...	۱۰۰۰۰
قیمت: ...	۴۵۰۰ ریال

فهرست

فهرست	۵
حضرت امام خمینی رحمه الله	۹
بخشی از سخنان مقام معظم رهبری در سال پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله (۱۳۸۵ هـ ش) ..	۱۱
سخنی با شما	۱۳
مقدمه	۱۵
نقش الگو در خودسازی	۱۵
رسول خدا صلی الله علیه و آله اسوه کامل	۱۶
۱- شمایل پیامبر	۱۷
۲- در خانه	۱۹
۱- تقسیم وقت	۱۹
۲- کمک در خانه	۲۰
۳- هم غذای با اهل خانه	۲۰
۴- رختخواب ساده	۲۱
۵- خواب و بیداری	۲۱
۶- احترام به واردين	۲۲
۳- در اجتماع	۲۳
۱- مردم‌داری	۲۳
۲- خنده رویی	۲۴

۲۴	۳- ادب در برخورد
۲۵	۴- تفقد و احوالپرسی
۲۶	۵- مردمی زیستن
۲۷	۶- مراعات حال دیگران
۲۸	۷- روحیه بزرگواری
۲۹	۸- صبور و تحمل
۳۱	۹- جلسات پیامبر
۳۱	۱- یاد خدا
۳۲	۲- بی تکلف
۳۳	۳- جلوس مؤذبان
۳۴	۴- حفظ حریم‌ها
۳۵	۵- رسیدگی به مشکلات
۳۷	۵- سخن گفتن
۳۷	۱- کلام مفید و مربوط
۳۸	۲- در سطح مخاطبین
۳۸	۳- هنر گوش دادن
۳۹	۴- سخن با تبسم
۳۹	۵- خلاصه گویی
۴۰	۶- همدلی و همزبانی با مردم
۴۰	۷- کنترل زبان در حال خشم
۴۳	۶- راه رفتن
۴۳	۱- مشی استوار
۴۴	۲- تند، اما باوقار
۴۴	۳- مراعات افراد پیاده
۴۵	۴- وابسته نبودن به مرکب
۴۵	۵- عوض کردن مسیر
۴۷	۷- آراستگی
۴۸	۱- آینه و شانه

۴۹	۲- خوشبویی
۵۰	۳- بهداشت بدن
۵۱	۴- مسواک
۵۳	۸- لباس و پوشش
۵۳	۱- جنس و رنگ لباس
۵۵	۲- اندازه و کیفیت
۵۶	۳- ساده پوشی
۵۷	۴- لباس‌های ویژه
۵۸	۵- آداب لباس پوشی
۶۱	۹- خوردن و آشامیدن
۶۱	۱- وارستگی از اسارت شکم
۶۲	۲- تکریم نعمت
۶۳	۳- روش متواضعانه
۶۵	۴- بر سفره‌های جمعی
۶۶	۵- آب نوشیدن
۶۷	۶- نکات و آداب دیگر
۶۹	۱۰- ادب عبودیت
۶۹	۱- محو در عبادت
۷۰	۲- شوق به نیایش
۷۱	۳- شاکر و سائل
۷۲	۴- حق بندگی
۷۲	۵- ذکر دائم
۷۵	۱۱- سخن گوناگون
۸۰	منابع کتاب

بخشی از سخنان مقام معظم رهبری (مد ظله العالی)

در سال پیامبر اعظم ﷺ - (۱۳۸۵ هـ ش)

... در این مقطع زمانی، یاد و نام مبارک پیامبر اعظم ﷺ از همیشه زنده‌تر است و این یکی از تدابیر رحمت و الطاف خفیه الهی است.

امروز امت اسلام و ملت ما بیش از همیشه به پیغمبر اعظم ﷺ خود نیازمند است به هدایت او، به بشارت و انداز او، به پیام و معنویت او و به رحمتی که او به انسانها درس داد و تعلیم داد.

امروز درس پیغمبر اسلام ﷺ برای امتش و برای همه بشریت، درس عالم شدن، قوی شدن، درس اخلاق و کرامت، درس رحمت، درس جهاد و عزت و درس مقاومت است، پس نام امسال به طور طبیعی، نام مبارک پیامبر اعظم ﷺ است.

در سایه این نام و این یاد، ملت ما درسهای پیغمبر را باید مرور کند و آنها را به درسهای زندگی و برنامه‌های جاری خود تبدیل کند.

ملت ما به شاگردی مکتب نبوی و درس محمدی ﷺ افتخار می‌کند. ملت ما پرچم اسلام را در میان امت اسلامی با استقامت و استحکام برافراشته است، سختی‌ها را تحمل کرده است و کامیابی‌های حضور در این میدان شرف و افتخار را دیده است و به فضل الهی، کامیابی‌های بیشتر در راه است.

ما درس اخلاق پیغمبر ﷺ، درس عزت پیامبر اعظم ﷺ، درس علم آموزی و درس رحمت و کرامت و درس وحدتی را که ایشان به ما داد و درسهای زندگی ماست، باید در برنامه زندگی خودمان قرار بدهیم...

سخنی با شما

آینه‌ای برداشته‌ایم تا به تماشای جمال و کمال محمدی ﷺ بنشینیم. عطر وجود پیامبر ﷺ از خلال گفته‌ها و رفتارهای او به مشام جانمان می‌رسد هر چند بیش از چهارده قرن از حیات آن آخرین فرستاده خدا می‌گذرد، ولی هر وقت سراغ مطالعه زندگی آن انسان برتر و آینه کمال می‌رویم، یا از چشمه سخنان گهربار آن حضرت، جرعه‌ای می‌نوشیم، طراوت و شادابی معنویت را با همه وجود لمس می‌کنیم.

آنچه پیش روی شماست گوشه‌ای از خلق و خوی نبوی و سیره رفتاری پیامبر خدا را، چه در زندگی شخصی و چه اجتماعی، نشان می‌دهد. نگاه در این آینه، برای ما بسی آموزنده و سودمند است.

آشتی با آینه، ما را با «زیبایی» پیوند می‌دهد. آنان که به «زندگی محمد گونه» می‌اندیشند و در پی «اخلاق پیامبرگونه» اند، بیشتر در این آینه بنگرند. اگر او «اسوه» و «الگو»ست، از ما چه چیزی سزاوار است، جز «تأسی» و «پیروی»؟

مقدمه

نقش الگو در خودسازی

چه در خودسازی فردی و چه در تربیت‌های اجتماعی، «نمونه عملی» سهم عمده‌ای ایفا می‌کند. مقصود، الگوها و سرمشق‌هایی است که تجسم آرمانها و بُعد عینیت یافته یک مکتب و مرام است. در زبان قرآن، از این گونه سرمشق‌های کمال و الگوهای تزکیه و تربیت، به «اسوه» یاد شده است.

هم حضرت ابراهیم علیه السلام در مسیر مبارزاتی توحیدی خویش، الگوی موحدان معرفی شده است.^(۱) و هم رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم در بُعد اخلاق و معاشرت، اسوه مسلمان به حساب آمده است.^(۲)

در بحث‌های تربیتی و اخلاقی نیز، گاهی می‌توان به صورت «اخلاق نظری» تعالیم دین و قرآن را مطرح کرد و گاهی به شکل «اخلاق عملی». هر دو شیوه، مطلوب و مفید است؛ اما آنچه به نظر، سازنده‌تر می‌رسد، پرداخت به سیره عملی و روش‌های رفتاری بزرگانی است که جنبه اسوه و الگویی دارند و نوعی «میزان» به حساب می‌آیند به همین دلیل، در این نوشتار در پی شناختن سیره اخلاق پیامبر خدا صلی الله علیه و آله و سلم و آشنایی با سنت‌های رفتاری اویم و امیدواریم

۱. قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ (ممتحنه، آیه ۲۴).

۲. لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ (احزاب، آیه ۲۱).

توفیق تأسی به آن اسوه پاک را خداوند به ما ارزانی دارد.

رسول خدا ﷺ اسوه کامل

اگر نسبت به سرمشق بودن هرکس دیگر، شبه و تردیدی باشد، الگو بودن حضرت رسول ﷺ بی هیچ تردیدی، از سوی خدای متعال تثبیت و امضا شده است و اخلاق والای نبوی که عامل عمده محبوبیت او در میان امت، و سبب اصلی موفقیت او در دعوت دینی بوده، در قرآن کریم به صراحت ستوده شده است: «إِنَّكَ لَأَعْلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ»^(۱) امت محمدی مأمورند تا از خصلتها و خلق و خوی فردی و اجتماعی آن حضرت، تبعیت کنند و آن پیامبر رحمت و الگوی کمال را «اسوه» خویش قرار دهند.

در تبعیت از اخلاقیات برجسته یک الگو، آشنایی با ریز و جزئیات زندگی و رفتار او ضروری است، تا از کلی گویی پرهیز شود. سیره عملی و رفتاری رسول خدا ﷺ در کتب روایی و تاریخ و مجموعه‌های گوناگون دینی ثبت شده و در اختیار ماست. به علاوه کسانی که در آن دوره، به نقل و بازگو کردن جزئیات شکلی و شمایی و اخلاقی افراد، حساس و دقیق بودند و در تاریخ، به عنوان «وصاف» (توصیفگر) شناخته می‌شدند، جزئیات دقیقی از همه ابعاد زندگی پیامبر ﷺ ترسیم کرده‌اند.

این توصیف‌ها، شامل ویژگی‌های چهره و اندام و شمایل آن حضرت، ویژگیهای اخلاق فردی و رفتار در خانه، در اجتماع، با دوستان و دشمنان، در جبهه و جنگ، در عبادات و تهجدها، در لباس و منزل و خواب و بیداری و مسواک و نظافت و ... می‌شود.

ابتدائگاهی به «شمایل» رسول خدا ﷺ می‌افکنیم، سپس به سیره اخلاقی آن حضرت می‌پردازیم.